

„KÜNN A FARKAS, BENN A KÖLTŐ”

Tolnai Ottó versei között

B O R I I M R E

Tolnai Ottó a képzettársítások emeltyüinek sokával rendelkezik, és variációs ösztöne nem ismer lehetlent – a tárgyi világot (a tárgyi világot) bravúros könnyedséggel fedezi fel és hódítja meg nyomban, ahogy a papírt maga elé teszi a vers- vagy a prózaírás szándékával. Ebben nem ismer lehetlent, s legtöbbször diadalmas mosollyal nyugtázza a versbravúrnak kijáró kritikusi-olvasói tapsot. Az sem zavarja természetesen, ha egy-egy mutatóvívával kapcsolatban az olvasó úgy hiszi, olyan malomban van, amelyben a gépezet üresen jár, mert a molnár nem öntötte fel a garatot, csak a rutin az, ami működik. De ilyenkor is a költő csendes, ravasz, mosollyal elővarázsol egy sort, egy versképet, s mint a bűvész a kalapjából, ő is elővarázsol egy tárgyi (vagy életrajzi) emléket, amely telíteni látszik a be nem töltöttnek vélt űrt, s nemcsak a múlt időket varázsolja elő, hanem az eljövendőkkel is kacérkodik például a *Jövő időben* című versében.

Szabad az átjárása a legkülönbözőbb átlókat metszve-érintve poéta-ceruzája futása nyomán. Az előbb említett verse pedig a legkülönbözőbb költői eljárások együttese, akárcsak a legtöbb vers abban a kötetében is, amelynek *Versek könyve* a címe (Bp., 1992), s amelyet most forgatok. Az epikus, a történetet (történeteket) mondó versek látszanak uralkodni itt. Mintavers is tehát, amelynek nem szakaszai, hanem ízei vannak, s Tolnai Ottó modorában ízekre lehet csak tagolni, hiszen nem szabályos versről van szó, ami nem jelenti, hogy ilyesfajta versszerzési kalandokba is ne bocsátkoznék. Gondoljunk csak a maga gyártotta szót címmé tevő

Jégverjég című versére, amely méltó párja Nagy László *Gyöngyszoknya* című 1953-as nagy, jégverés ihlette versének. Példás, ahogyan e vers egyetlen részlete sem hagyja megnyugodni az olvasó figyelmét, hanem átragadja azt a befejezetlenségek révén a következő szakaszba, amely azután a maga asszociációival különélésbe kezd, és újra és újra tanúbizonyságot tesz a költő „tudásáról” – amit prózai nyelven tárgyismeretnek is szoktak nevezni, hiszen Tolnai Ottó versének (de prózájának is) az asszociációk ilyensége a jellemző és mindenki mástól megkülönböztető jegye, s nem véletlenül kedves szava (érdemes lenne egyszer csokorba szedni őket) az *akárha* kötőszó, ez a *mintha csak*-ot megelőző időből való, ritka és irodalmias, jelentésében bizonytalansági kicsengésekkel teli szó, s gyakran a feltételes mondatot vezeti be:

nagy csokor sáfrányt hoztam az adriáról
 itt gubbasztok mellette homályos szobámban
 akárha kiégett szemekkel
 feleségem erővel a húslevesbe akar morzsolni belőle
 ám én nem engedem . . .

(*Csak egyre kékebb*)

vagy:

akárha gránit mondanák
 s nem kit gránát talált
 (*Akárha gránit*)

Versépítkezése változatos eszközeiben, hely- és térvizonyaiban, általában abban a *téridőben*, amelyben a költői Én mostanság mozogni szokott, s így nem csupán a regényhősök privilégiuma. A *Jövő időben* című verse jellemző esettanulmánya Tolnai Ottó költészetének: az előszoba mennyezetéről víz csöpög az „egykor finom vörös kőpadlón” fekvő, fóliába betekert, már rothadásnak indult hullára, kinek öltözetéből csak a kék színű nyersselyem nyakkendő dacol a mulandósággal, és éppen a nyakkendő „azürmotívuma” (a kék Tolnai Ottó egyik kedves színe) azt a gyanút kelti a szemlélődő költőben, hogy ő volt a gyilkos egy bűnügyi történetbe illő módon. Álomról van szó, rossz álomról, ami a családi jóslat szerint esőt jelent, tehát a feleség (nyilván róla van szó)

utána viszi az esernyőt. Csak az a bökkenő, hogy a gyilkosság még nem történt meg, mert az álom, mint olvassuk, a „nagyon féltő jövő időbe” vetíti az eseményt.

Természetesen vannak vonzó, már-már pikánsan gyöngéd versei is, amelyekből a paradoxon (de lehetne esetleg találóbb meghatározását is fellelni) nem meghökkent, hanem elbájol.

Példánk legyen a *Vagy nem a hó* című:

megeredt a hó a márciusi
s a nap azonnyomban át is égette
selymét
vagy nem a hó nem a nap
nem a piros zsákban a lángliszt
egy angyal ejtette alá
az átvérzett ejtőernyőt
bugyogóját.

S ez az egyik legszebb „fény-írt ikonja” a most hatvanéves költőnek!